
ہُن کیہ کریے؟
انور مسعودؔ

ہُن کیہ کریے؟

انور مسعود

دوست پبلی کیشنز - اسلام آباد

والدہ مرحومہ دے ناں

ضابطہ

ISBN: 964-496-037-1

کتاب : امن کیہ کرے؟
مصنف : انور مسعود
پہلا ایڈیشن : ۱۹۹۶ء
تیسرا ایڈیشن : ۲۰۰۶ء
سرورق : خالد رشید
مطبع : ورڈ میٹ، اسلام آباد
قیمت : 200.00 روپے

دوست پبلی کیشنز 18اے، خیابان سہروردی، پوسٹ بکس نمبر 2958، اسلام آباد

ترتیب

ب

اِک دو گلاں اَپنے وَلّوں

میرے پہلے پنجابی مجموعۂ کلام "میلہ اکھیاں دا" نُوں اینی مقبولیت حاصل ہوئی اے کہ اوہدا چودھواں ایڈیشن شائع ہون والا اے۔ ایس قبولِ خاطر دے سِلسلے وِچ مَیں ربّ دا جنّاں وی شُکر ادا کراں تھوڑا اے۔ قارئین دی نِگھی پذیرائی نے وی میرا بڑا حوصلہ وَدھایا اے، میں اوہناں دا وی بڑا شکر گزار آں۔ اللہ دے فضل نال ایس پذیرائی وِچ روز بروز اضافہ ہو رہیا اے۔

میرا ایہ پکّا عقیدہ اے کہ سیاست ہووے یا ادب، رَب تے رَب دی مخلوق نال سچّے رابطے توں بغیر گل نئیں بندی۔ ایہ اوہ نکتہ اے جیہڑا سانُوں پنجابی دے کلاسیکی شاعراں نے سمجھایا اے۔ اوہناں عظیم سخنوراں دے سامنے میری کیہ حیثیت اے؟ کِتھے پربت کِتھے رائی۔ البتّہ اوہناں دیاں مثالاں ویکھ کے مَیں ایہ گل ضرور پلّے بنھ لئی اے کہ معاشرے دے چال چلن تے اپنے ردِعمل دی صحیح عکّاسی کرن واسطے بول چال دی زبان بڑی اہمیت رکھدی اے۔ عوام نُوں سخن دی لذّت وِچ شریک کردیاں ہویاں فنّی ذِمّے واری نُوں اِمکانی حد تک نبھانا مَیں بڑا ضروری سمجھناں۔

ایہ گل میرے مزاج دا حصّہ اے کہ مَیں گل نُوں ہاسے دا تڑکا لان توں بغیر نئیں رہ سکدا۔ عوام دا مزاج وی ایس روش نُوں قبول کردا اے۔ ایہ گل وکھری اے کہ ایس ہاسے نُوں نچوڑیئے تے ہنجُو کِرن لگ پیندے نیں۔ نطشے نے کِنّی سچّی گل کیتی سی کہ انسان نے اپنے

دُکھ برداشت کیتے نیں کہ اوہ سن تے مجبور اے ـــ میں ایس مجبوری دا کُھل کے عتراف کرناں

میرے دوستاں تے سجناں نُوں میرے دُوسرے پنجابی مجموعے دی بڑی دیر دی اُڈیک سی ۔ ایس سلسلے وچ صرف اینی گزارش اے کہ پنجابی توں علاوہ اُردو تے فارسی شاعری تے نثری مضموناں واسطے وی مینُوں وقت کڈھنا پیندا اے ۔ سمندرپار دیاں مشاعریاں تے تقریباں دیاں رُجھاں وی مینُوں بڑا مصروف رکھدیاں نیں ۔ تاخیر دا باعث ایس توں علاوہ ہور کیہ دساں ؟

"میلہ اکھیاں دا" دے پہلے ایڈیشن دی آخری نظم "پیر فضل مرحوم دی یاد وچ" سی ۔ کجھ سالاں بعد میں اوہدے وچ کجھ تازہ نظماں (دادا داری ، جمعہ بازار ، رکشے والا تے وادِترا وغیرہ) دا اضافہ کیتا سی ۔ استادِ گرامی پروفیسر چوہدری فضل حسین تے میرے محترم دوست پروفیسر جلیل عالی ہوراں دا ایہ مشورہ بڑا مناسب معلوم ہوندا اے کہ بعد وچ لکھیاں ہویاں نظماں غزلاں بعد دے مجموعے وچ شامل ہونیاں چاہی دیاں نیں ۔ لہٰذا میں اوہ کلام تازہ مجموعے وچ شامل کر دتا اے ۔ "میلہ اکھیاں دا" دے اگلے ایڈیشن انشاءاللہ سب توں پہلے ایڈیشن دی ضخامت مطابق شائع ہون گے ۔

میں پروفیسر شریف کنجاہی ہوراں دا وی بے حد ممنون آں کہ اوہناں نے اپنیاں مصروفیتاں وچوں وقت کڈھ کے ایس کتاب دا دیباچہ تحریر کیتا اے تے میرا مان ودھایا اے ۔ جناب پروفیسر چوہدری فضل حسین ہوراں بڑے نگھے خلوص نال اپنے تاثرات لکھ کے میری بڑی عزت افزائی کیتی اے ۔ اوہناں دا شکریہ ادا کرن توں بغیر گل پوری نہیں ہوندی ۔

اسیر عابد ہوراں ایس مجموعے دی ترتیب دے سلسلے وچ وی مینُوں بڑے قیمتی مشورے عنایت کیتے نیں ۔ اوہناں دی نظم واسطے وی میں اوہناں دا بڑا ممنون آں ۔

انور مسعود

انور مسعود دے مکھانے

پروفیسر انور مسعود دا پنجابی شاعری دا پہلا مجموعہ "میلہ اکھیاں دا" ۱۹۷۴ء وچ لوکاں دیاں اکھیاں دا میلہ بنیا سی تے فیر بنیا ای گیا ۔ ہُن تائیں اوس دے یاراں واری چھپن توں ای اندازہ لایا جا سکدا اے جے اوس دی شاعری وچ لوکاں واسطے کِنّی کھچ اے ۔ دُوجیاں دا لحاظ کردا ہویا میں اپنے صوبے تک ای گل نُوں سمیٹ کے کہناں کہ مقبولیت دا ایہ تمغہ شاید کسے ہور کتاب نُوں نئیں مل سکیا ورنہ پاکستان تے پاکستان توں باہر دیاں شعری مجموعیاں دے بارے وچ وی ایہ گل کہی جا سکدی اے ۔ ویہاں سالاں وچ یاراں ایڈیشن ـــ نظر لگے نہ کہیں اُس کے دست و بازو کو ۔

میلے دا اک اپنا مزاج ہوندا اے تے اوتھے جان والے وقتی طور تے ضرور اپنے غماں تے دُکھاں نُوں بُھل کے جاندے نیں ۔ ایہ وکھری گل اے کہ اوتھے جا کے بعض تھاواں تے احساس ہوندا اے کہ گھنگرو گھوڑیاں دے ایس بازار وچ بندہ سکھناں پلا لے کے آ گیا اے ـــ مہاتڑ ایتھے خالی آوندے خالی کھڑدے کاسے ۔ کیوں جے میلہ دنیاوی ہووے یا کسے خانگاہ دا ـــ پلّے جیکر پیسے ہوون ڈُلھ ڈُلھ پیندے ہاسے ۔

انور مسعود دے میلے وچ سارے رنگ نظر آوندے نیں ۔ پر عمر دے حساب نال تے میلے وچ نواں نواں پیر دھرن پاروں سانوں میلہ میلہ ای لگدا اے تے لوکاں نے وی اوس دی کتاب نُوں میلے وانگ ای شوق دے کُل نال خریدیا پڑھیا اے ۔ ہُن چالیاں توں سٹھاں دے نیڑے ڈھک کے وی بھانویں بُلھے اپنا لمبہ مٹھانیں پُون دتا پر فیر وی لگدا اے جے سوچاں تماشے توں آتانیاں ہو گئیاں نیں ۔ ایس دا احساس سب توں پہلاں مینُوں ایس مجموعے دا ناں

ہُن کیہ کریئے؟ سن کے ہویا پی شاعر ہُن مسلیاں دا حل تلاش کرنا چاہندا اے تے اوس دا بنیادی مسلہ اوس دی غزل دے ایس شعر توں معلوم ہندا اے۔

دل دیاں سُنیاں تے اوہ لگیاں ہور طرحاں دیاں گلاں
رواں اے کجھ ہور طرحاں دا میرے آل دوالے

شاید ہور طرحاں دیاں گوکاں دے زوراور ہون کارن انور مسعود نوں غزل نے اپنے ول کجھ کھچیا اے ــــ غزل بڑے چر توں ساڈے گھجے تے ان گھجے دُکھاں دی بھنجال بندی چلی آ رہی اے تے نال ای ایہدے دا کم وی دیندی آئی اے جس توں غالب نوں وی احساس ہویا سی:

کُھلتا کسی پہ کیوں مرے دل کا معاملہ
شعروں کے انتخاب نے رسوا کیا مجھے

انور مسعود دیاں غزلاں توں وی سانوں انور مسعود دے اندرونے دا پتہ لگدا اے جس نے میلے وچ اپنا آپ لوکاں کولوں چھپایا ہویا اے تے چھپائی رکھیا اے۔

میں رہیا انور سدا زخماں تے پردے تاندا
لوک ہُبلیں پے گئے بُلھاں تے ہاسا ویکھ کے

جس طرحاں میل تے میلے دی جانی سودلی ہوندی اے تے پرت سودلی نئیں ہوندی ایسے طرحاں زندگی دے میل تے میلے دی ڈگیر دی تھکنیویں پلے پا جاندی اے تے انور مسعود دی غزل وچ ایہ کیفیت جھلکدی نظر آوندی اے۔ ایہ تھکنیواں اپنی ذات دے حوالے نال ہوندا تے شاید قابل فخر تے قابل ذکر نہ ہوندا۔ پر لوکائی دے حوالے پاروں ایہ شاعر دے اپنے واسطے وی قابل فخر اے تے لوکاں واسطے وی جنہاں دیاں دکھاں اوس نوں تھکایا اے۔ ورنہ مٹھاروِیں انھیویں گرنڈیاں دیاں موجاں کردے تے بال بچے وتوں مطمئن ہوندے دوواں پروفیسر میاں بیوی نوں بظاہر کیہ دُکھ ہو سکدا سی ــ ایہ وی قدرت دی کاریگری اے کہ اوس نے ہر سمے تے ہر تھاویں انور مسعود ورگے بندے پیدا کیتے نیں جیہڑے 'بنین' والے سلسلے دے نال نال لوک پیڑ دی پنڈ نوں نکھنا

دی اپنا فرض خیال کردے نیں تے آل دوالے ہوندیاں ناانصافیاں دیاں گلاں کردے جاندے نیں:

ساری بدرنگی مری تے رنگ سارا اوس دا
ایسی اُکل نال ظالم تاش ورتاندا رہیا

میں ساں عمر منی والڑا میرا بھلا کیہ زور سی
اوہ سی مرضی والڑا تا خیشہ فرماندا رہیا

اک کنی انور نہ بھنجے ڈھین دِتی اوس نے
اس طرحاں بندا رہیا بدل کہ ترساندا رہیا

ایہ تن شعر ساڈے مُلک دی اکثریت دی مونہہ بولدی تصویر نیں تے انور مسعود دے دردمند دل دی پکار دی۔ ایس غزل دا مکھڑا اے:

وقت مٹھے وچ کُرتن دا رلا پاندا رہیا
ساویاں مرچاں شتوتاں سنگ ورتاندا رہیا

میں ایس توں پہلاں جنھوں پیڑاں دی پنڈ کہیا اے اوس نوں پیغمبری پنڈ دی آکھیا جا سکدا اے تے ایس غزل دا اک شعر میری گل دی تصدیق کردا اے:

ایہ تے لوکاں صرف لیکھے دے دہاڑے جان لئے
فایدہ اوہناں نوں کیہ نقصان پُہنچاندا رہیا

زندگی دی تاش کھیڈن والیاں وچوں اکناں نوں اُکل نال بے رنگ پتے دینے تے آپوں رنگ والے رکھ لینے اوہ تضاد اے جیہڑا اج دا وتیرہ بن گیا ہویا اے تے ہر کوئی ایہ اُکل سکھن پچھے لگا ہویا اے جے کس طرحاں شتوتاں وچ ساویاں مرچاں رلا کے ویچ سکے۔

حالات دی کتنی ستم ظریفی اے جے میلہ ویکھن والیاں نوں ہُن ایہ کجھ وی ویکھنا پے گیا اے:

خواباں وِچ وی تکیاں نئیں سن ساڑن والیاں چھانواں
کدی خیال وی آیا نئیں سی دُھپے وی ٹھر جاناں ئیں

ایسے سلسلے وچ اک ہور غزل دا شعر اے :

کوئی رمز نہ پلّے پیندی اوہدیاں او ہو جانے
دُھپاں ریتاں جوگیاں انور بدل برفاں جوگے

اوہدیاں اوہو جانے والا رویہ وی نراس دا ای اک روپ اے تے نبی تے شاعر وچ ایہوای فرق ہوندا اے ۔ انور مسعود دیاں غزلاں وچ ساڈوں ایس دا جھولا بلدا اے ۔

چوکھی رونق ویکھ کے اکھ دائے حال گواچا ہویا
بھیڑ بھڑکے دے وچ جیراں بال گواچا ہویا
نسبت دی خوشبوئی والی لیر نہ بھلّے میںنوں
میلہ لگّے یاد پوے رومال گواچا ہویا

شعراں وچ بڑی کھُل تے پہلو داری ہوندی اے جس توں اسیں ساقی توں شراب پلاون والا وی مراد لے سکنے آں تے پیر پیغمبر وی ۔ کھُل دا ایہوا حق ورتدیاں ہویاں انور مسعود دے ایس شعر وچ رومال توں ، میں سوچناں ہاں کہ اوہ گواچا ہویا جھنڈا وی مراد ہوسکدا اے جس دی کمی نوں لکھاں کروڑاں مسلماناں دی طرحاں انور وی لگّے میلے وچ محسوس کر رہیا اے ۔ ایہ خیال میںنوں ایس توں وی آیا اے کیوں جے اوس دا پہلا مجموعہ ایس احساس توں خالی سی ۔ ایس جھنڈے دے حوالے نال اوس نوں مدینے دی یاد وی آوندی اے تے مدینے دی یاد اودوں ضرور آوندی اے جدوں آس نراس وچ بدلن لگدی اے :

کدی تے کوئی کرماں والا مست ہوا دا بُلھا
تیرے شہروں ہو کے آوے میرے دیسوں لنگھے

ایہ بُلھا اک علامت اے ، اِک استعارہ اے تے ایس توں اوہ INSPIRATION مراد اے جس نے

عرباں نوں سر کڈھ قوم بنا دِتا سی تے جیوں جیوں پاکستان مالی ، سیاسی تے سماجی حوالے نال ہیٹھاں ہوندا جا رہیا اے تیوں تیوں انور مسعود ورگے سوچناراں نوں اوس بُلھے دی ضرورت زیادہ محسوس ہوندی جا رہی اے ۔ "ہُن کیہ کریئے؟" دا جواب انور مسعود دے ایس نعتیہ مصرعے وچ صاف صاف نظر آوندا اے :

تیرے چانن والا دیوا ضمیر دو آکھا منگے

میں اُتے گل کیتی سی کہ انور مسعود نے اپنے بُلھے نوں سنبھالی رکھیا اے تے ایس دی گواہی ایس مجموعے وچ شامل بیّن ، جمعہ بازار ، آوازار ، رکشے والا ، موبائل ٹیلیفون تے پچّو یار تنگ نہ کر ورگیاں نظماں دے رہیاں نیں ۔ پر لگدا اِنج اے کہ اوہدیاں سوچاں نے ہُن اوس دی دلچسپی میلیاں کولوں کھوہ لئی اے تے اوس دی شاعری ہولی ہولی اِک دردمند دل والے دا چھورا بُن دل جھوک کھا رہی اے تے ایہ کوئی ماڑی گل وی نئیں ۔ قوماں دی زندگی وچ جاندار تبدیلی جھوریاں وی نیتھ تے ای اُساری جاندی اے بلکہ جس طرحاں اوس آپوں وی آکھیا اے

ہس ہس جر دے
تتّیاں ریتاں
دھن مکئی دے دانے
جیوں جیوں بھانبڑ
مچدا جاوے
بندے جان مکھانے

اوہ اپنے پہلے روپ وچ وی مکئی دا دانہ سی جس مچدے بھانبڑ وچ مکھانا بننا سکھیا سی کیوں جے مزاح نگار ای نئیں ہر سچا شاعر مکئی دے دانے دی طرحاں ویلے دی تپدی ریت وچ ای تپ کے مکھانا بندا اے تے اوس دی شاعری نری عوامی نئیں بلکہ عوامی درد دی شاعری بن جاندی اے

تے ایہو چیز میرے اپنے خیال وچ انور مسعود دی شاعری نوں نظیر اکبر آبادی دی شاعری توں نکھیڑ جاندی اے۔ ہو سکدا اے ایس وچ ویلے دی وتھ نوں وی دخل ہووے جے نظیر اکبر آبادی دے ویلے شاعری اک خاص دیوار توں باہر پیر نئیں سی رکھ سکدی تے ایس کر کے اودوں نظیر دی شاعری دی صحیح قدر نہ کیتی گئی جدکے اج دے پڑھن والیاں اوہدے کلام نوں مبھنجیوں چک کے گلمے لا لیا اے تے انور مسعود نوں اج دا نظیر اکبر آبادی آکھنا اک لحاظ نال دوہاں دی عزت افزائی اے تے اوس دے مجموعے دا بار بار چھپنا دسدا اے جے لوک ہُن شاعری نوں ونگاں وچ ونڈ رکھن دے حق وچ نئیں رہے تے مینوں امید اے کہ ایہ مجموعہ دی پنجاب تے پنجابی دربار وچ پہلے ورگا مان پاوے گا۔

— شریف کنجاہی
۸ر جولائی ۱۹۹۵ء

انور مسعود اور اُس کا فن

انور کو جب ایف۔ ایس سی (میڈیکل) کے خارزار سے نکال کر آرٹس کی طرف لایا تھا تو میرا خیال صرف یہ تھا کہ ایک موزوں طبع طالبعلم کو فطری میلانات کے خلاف بیکار پنجہ آزمائی سے رستگاری کا اہتمام کیا ہے۔ میرے وہم و گمان میں بھی نہیں تھا کہ اس معمولی سی تبدیلی سے ادب و شعر کو ایک ایسا ماہ منور مل جائے گا جس کی ضیا پاشی بڑے بڑے جگادری فنکاروں کو گہنا کے رکھ دے گی۔ انور مسعود کے پنجابی شاہکاروں نے نامور مشاعرہ بازوں کے بُرج اُلٹ کر رکھ دیئے اور اس کی تخلیقات کے ابتکار اور عذوبت نے خاص و عام کو یکساں طور پر مبہوت کر کے رکھ دیا۔ اس کی گہری قوتِ مشاہدہ، روزمرہ پر مکمل گرفت، بے پناہ شگفتگی اور بیساختہ مزاح نے ایک قلیل عرصے میں اُسے نامور شعرا کی صف میں لا کھڑا کیا۔

راولپنڈی میں منتقل ہونے کے کچھ عرصہ بعد انور نے اپنے ایک عزیز کے ساتھ مل کر ظ۔ظروف کے نام سے ایک دکان کھولی تھی جو چند ہی مہینوں میں سرد بازاری کی نذر ہو گئی لیکن اُس کا ظ۔ظرافت والا کاروبار اتنا چمکا کہ اندرون ملک کے علاوہ دساور کی منڈیوں میں بھی اس کا تسلط قائم ہو گیا۔ اس شہرت کو اس کی منفرد سیلز مین شپ (شعر کی ادائیگی) نے مزید پُرکشش اور جاذب حیثیت دے دی۔ انور کی ظرافت کا رنگ قطعاً روایتی نہیں بلکہ غالب کی طرح اس کا مزاحیہ انداز نگارش ایک ادائے خاص کا رنگ لیے ہوئے ہے۔ زبان و بیان کی نادر اختراعات نے پنجابی شاعری میں اُسے ایک مجتہد کا درجہ دے رکھا ہے۔ اُس کی ظرافت میں گہرے تفکر، زندگی کی مضحک ناہمواریوں اور پامال طبقات کے ساتھ دردمندی کا عنصر اتنا

نمایاں ہے کہ جس کے باعث اس کی تخلیقات کو بجا طور پر "دل محیط گریہ و لب آشنائے خندہ ہے" کے زمرے میں شامل کیا جا سکتا ہے۔ پُرلطف امر یہ ہے کہ وہ کسی حالت میں بھی شائستگی اور معیاری ادبیت کو نظرانداز نہیں کرتا۔ مزید برآں اُس کی ہر نظم تمامتر معاشرتی تعصبات اور ذاتی برہمی کے شائبے سے پاک ہوتی ہے۔ کوزے کو شکر میں لپیٹنے کا فن اُسے خاص و عام میں اور زیادہ مقبول اور ہردلعزیز بنا دیتا ہے۔ کہا جاتا ہے کہ اعلیٰ ظرافت قہقہوں اور آنسوؤں کا مجموعہ ہوتی ہے۔ اس امر کا فیصلہ قارئین خود فرمائیں گے کہ انور اس مقولے کی صداقت پر کہاں تک کاربند اور کامیاب رہا ہے۔ مزاح میں تحیر کا اہتمام وہ اس مہارت اور چابکدستی سے کرتا ہے کہ اس کا ہر فن پارہ بلند پایہ شوخی اور دلآویز نکتہ آفرینی کا مرقع ہونے کی سند حاصل کر چکا ہے۔ قدرت کاملہ اسے نظرِ بد سے محفوظ رکھے۔ آمین!

چوہدری فضل حسین
سابق پروفیسر و پرنسپل، زمیندار کالج، گجرات

موجاں لہراں بہراں

(انور مسعود ہوراں دی نذر)

شعر سخن سنیارا انور دانشمند نیارا
گھڑ گھڑ جڑدا فکر نگینے جوہریاں وڈ تارا

میاں محمد ہوراں ورگا سینے سیک دوھیرا
ایویں تے نئیں لایا بیلی فن چھنا وچ ڈیرا

طبع ملائم فکر تونگر رب نے بخشی ایہنوں
دل دی دولت ظرف برابر رب نے بخشی ایہنوں

شعر پڑھے تے کناں اندر رس گھولن تقریراں
ہونٹ ہلارے بندیاں جاون اکھاں وچ تصویراں

کل سی "میلہ اکھیاں دا" منظوم سیانے ہاسے
فیر اج وچ سمندر کھورن لگا بیٹھ پتاسے

نظماں اندر نظریں آوے سارا آل دوالا
کوئی بنیناں ویچن والا کوئی خریدن والا

گل وچوں اگے گل کڈھ لیندا جیوں دریاؤں نہراں
نہراں وچوں ندیاں، نالے، موجاں لہراں بحراں

محفل وچ کھرن پھل ہاسے جسدم آن کھلووے
اکھ سیانف وکھری وکھری اک ہتے اک دوے

رتو رت حیاتی پنڈے سرخ گلاب کھلارے
ایدوں ودھ کے ہو نہیں سکدے اج زخماں دے چارے

وچ سماج کوئی کمزوری ہووے، جر نہیں سکدا
چوری بھانویں ککھ دی چوری ہووے، جر نہیں سکدا

سہہ نہیں سکدا انسانی عظمت پر ایڈا حملہ
باندر دے سر ٹوپی ہووے شوماں دے سر شملہ

تُسیں نالوں کوڑے ویلے اندر ایس لکھاری
جیہڑے بول مکانے ونڈے اوہو صدقہ جاری

— اسیر عابد

ہُن کیہہ کریے؟

بِحمدہٖ

سوچ مری دے چرخے کتّیاں کچیاں کچیاں تنداں
میریاں سُرتاں، سُوہجاں، سمجھاں سَب کمزور کمنداں

بندہ کیہ اُس قُدرت والے رَب دِیاں رمزاں جانے
اِک اِک بیج دی کوٹھی اندر لکھ پڑوپی دانے

آپ نہ سَوویں نہ سُنگلاوے جگ جگ خواباں ونڈے
کنڈے نوں جے حکم کرے تے اوہ خوشبوواں ونڈے

فجریں بھیجے کُونج کبوتر چُگّن دانے بھورے
شام پوے تے چڑیاں تائیں آلھنیاں وَل ٹورے

اوہو قائم دائم داتا اسی فقیر نمانے
اوسے دی درگاہوں انور ملدے سُخن مکھانے

عالم عالم اوس نبیؐ دا رحمت والا سایہ
ماں نہ جدھی جوانی ویکھی باپ نہ بچپن ڈٹھا

تیرے نور خزانے توں ہر عالم چانن منگے
سورج تیرے مکھڑے دی رشنائی کولوں سنگے

ایہ بے مثل سلکھنی پونجی ایویں نئیں ہتھ آوندی
تیرا عشق عنایت ہووے بخت جے ہوون چنگے

تیرے توں منہ پھیر کے جے میں ہور کسے ول جاواں
رستہ میریاں پیراں نوں پیاسیاں وانگوں ڈنگے

کدی تے کوئی کرماں والا مست ہوا دا بُلھا
تیرے شہروں ہو کے آوے میرے دیسوں لنگھے

اے حاتم دی بسّی تائیں چادر بخشن والے
اسیں زمانے دے وچ ہوئے ڈاہڈے ننگ مننگے

ہور وی روگی ہویاں اکھیاں نویاں سُرمیاں ہتھوں
تیرے چانن والا دیوا فنیر دو آکھا منگے

نامواراں وچ کیہڑا اے شبیر جیہا کوئی نامی
صبر، وفا، آزادی سارے اُس دے اسم گرامی

ایس ازمائش کا ہے ازلوں اِنجے ہوندی آئی ،
پانی دُور اُنہاں توں جیہڑیاں ہوٹھاں تے سچائی

جس نے خون لٹانا ہووے اوہ کیہ جانے پانی
عشق وی نئیں سمجھوتے کردا اُس دی ریت پُرانی

ولاں فریباں اندر اُکا اوہ نئیں ولیا جاندا
ظالم دے نال جینا وی نئیں اُس نوں وارا کھاندا

جیہڑا قول اِکواری کردائے اوڑک توڑ چڑھیندا اے
پھکا پے جائے رنگ شفق دا جدوں گواہی دیندا اے

ایس شہادت پینڈے پینڈے راہی ٹانویں ٹانویں
ورلے ورلے کلمہ پڑھدے تلواراں دی چھانویں

قافلیاں وچ کوئی نہ دسّے اوس دلاور ورگا
اوہ تریایا کیہڑا جس دا ظرف سمندر ورگا

اِقبالؒ

مقصد والے کامل مُرشد باقی سب پرچھانویں
مولا مست الست قلندر جگ تے ٹانویں ٹانویں

تیری حکمت نُوں توفیقاں نصب سمے دی ویکھے
تیری اکھ شرابے اندر تار نشے دی ویکھے

تیرے سینے کھڑیا جیہڑا داغ ہے لالے والا
تیرے ورگا ہور نہ کوئی سمجھے پیالے والا

ملّت دی غم خواری ازلوں حصے آئی تیرے
تیرے وانگوں پشلی راتیں کس نے ہنجو کیرے

صدی سمندر جد تک دسّن وگدے دیاں ندیاں
سن ستتّر تے اک پاسے ساریاں تیریاں صدیاں

مَیں رہیا انور سدا زخماں تے پردے پاندا
لوک بھُلیّں پے گئے ملُّھاں تے ہاسا دیکھ کے

بنَین

بنین لین جاندے او
بنین لے کے آندے او
پاندے او تے پیندی نہَیں
پے جائے تے لہندی نہیں
لہہ جائے تے دُوجی واری پان جوگی رہندی نہَیں

بنین میں دیاں گا
پاؤ گے تے پے جائے
لاہوگے تے لہہ جائے
لہہ جائے تے دُوجی واری پان جوگی رہ جائے

بنین میری ودھیا
بنین میری ٹاپ دی
وڈّیاں نوں پُوری آوے نکّیاں دے ناپ دی

چیز ہووے اصلی تے مُونہوں پئی بولدی
دُھپ نالوں گوری لگے رسّی اُتے ڈولدی

جنّے وی ہے چاہو تُسی ایس نوں ہنڈا لئو
فیر بھانویں بچیاں دا جانگیا بنا لئو

ترکڑ وچ کتا بیٹھا ہویا ویکھ کے

نیں پیا آدم زاداں تائیں گوکاں مار بلاواں
اک پلڑے وچ آبیٹھی جے جنس وفا دی گنڈھری
اج کوئی وٹے مارن والا
رکھے وٹا ساوناں

بشرطیکہ

ہمت کریئے
تاں رب دیوے
اج دیاں گٹکاں
کل دے میوے

محنت

مُڑھکے دا
جس مٹّی اُتّے
کوئی ترونکا لاوے
چاندی کیہ
اُس مٹّی کولوں
سونا وی شرماوے

اودھی میری پریت محبّت موج تے ساحل والی
دَم دَم وصل میسّر ہووے پَل پَل پَین جُدائیاں

غزل

اُکّا ساڈا حال نہ جانن گلیوں لنگھن والے
چھتّاں وچ جے ہون تریڑاں وگدے نیں پرنالے

آوے کوئی اوس حویلی چُونا گاچی پھیرے
جس دیاں کندھاں دے نال لمکن گزگز لمے جالے

اُس نے اکھیں سرمہ پایا ہتھیں لائی مہندی
اکھیں میں جگراتے پائے پیریں پائے چھالے

بیری اُتے بیر نہ پتر بیری بیٹھاں وٹّے
نیکی دا پھل پاون والے ویکھے ایسے حالے

دِل دیاں سُنیاں تے اوہ لگیاں ہور طرحاں دیاں گُم کاں
رَولا اے کجھ ہور طرحاں دا میرے آل دوالے

انور میری عمر صنی اُتے کسے نہ گھگھی پائی
اپنے اپنے کم کڈھا گئے لمیاں بانہوں والے

غزل

کھن دے زُلفاں دا قصِّہ کھن دے
بہن دے کجھ دیر چھانویں بہن دے

کجھ نہ کجھ پردہ وی ہٹّی والیا
رہن دے مومی لفافہ رہن دے

جھٹ دا جھٹ بہنائے دُراڈے جاونائے
بہن دے سانوں وی لاگے بہن دے

توں جے خوشبواں دے پینڈے پے گیائیں
کھہن دے کنڈیاں نوں راہیا کھہن دے

دل نے ہتھوں جاونا سی ٹُر گیائے
رہن دے انور دلیلاں رہن دے

اَوازار

حمیدا : چوہدری جی ! اَج میرا دِل بڑا کردا اے
تُسی جے قبول کرو جو مینوں سَر دا اے
ہور جِنھوں چاہو تُسی اوہنوں وی بُلا لَو ،
اَج راتیں مسالونا میرے وَلوں کھا لَو

چوہدری : بَلّے اوئے نواب لُینا ، تیرے وَلوں کھالیے
بھوئے تیرے چھابیاں دے ڈِھڈ وِچ پالیے ؟
ایہو جہیاں دعوتاں نُوں میرے کولوں رکھ پرے
مُنہ ہوئے بھیڑا بندہ گل تے نہ بھیڑی کرے

بھکھ منگے جاپنے آں اسیں تینوں مورکھا
بھکھے ننگے جاپنے آں اسیں تینوں مورکھا
سانوں توں کھوان لگا ایں روٹیاں سلونیاں
اساں کدی کھادیاں نیں مسیاں تے لونیاں؟
تیرے جیہا بندہ جیہڑا چاہ پیوے گڑ دی
سانوں توں کیہ سمجھیا اے روٹی وی نہیں جڑدی؟
کانواں نوں بنیریاں تے پائیے اسیں روٹیاں
تیرے جیہاں لکھاں نوں کھوائیے اسیں روٹیاں

حمیدا: توبہ! توبہ! چوہدری جی میں کیہ قصور کیتا؟
ہُن مینوں بولنے تے تُساں مجبور کیتا
اِنج مینوں کدی کِسے بولیاں نہ ماریاں
ایویں تُساں کیتیاں نیں واہریاں سواہریاں
روٹی دا ای سدا دِتا اے ایہ وی کوئی برائی اے
نیکی دی میں گل کیتی، کر کے گوائی اے
تُسی جے بلاؤ تے میں کدی وی نہ نانہہ کراں
سو واری جی کراں، لکھ واری ہاں کراں

چوہدری: لہجہ ذرا ویکھو ایہدا، ایس دی زبان ویکھو
راہ جاندا، دھکے دا، دھکانے دا مہمان ویکھو
تیرے جیہے لنچ نوں بلاواں گا میں حمیدیا
شُہدیا، چھچھوریا اوئے بھکھیا، ندیدیا
گھر ساڈے دانے تیرا پیو تے نئیں پا گیا
چوری دی کمائی اے کوئی جیہڑا آیا کھا گیا

حمیدا: تسی وِچ چوہدری جی پانی پائی جاندے او
ویکھو جی ایہہ گل تُسی ایویں پئے ودھاندے او

چوہدری: مندیا گُستاخا توں ذرا وی نئیں جھبکدا!
مینوں کہنا ایں ویکھو جی میں ویکھ وی نئیں سکدا؟
ساریاں دے سامنے توں اَنّھا مینوں آکھیا
سانبھ لینا تینوں میں اوئے وڈیا سیانیا

ربّ نہ وکھائے !

توبہ توبہ !
ننگا پنڈا
ننگا سینہ
بڑا کمینہ
ڈش انٹینا

مُلکِ عدم توں ننگے پنڈے آوندا ایں جہانے
بندہ اِک کفن دی خاطر کِنّاں پینڈا کر دا اے

ڈمّی

توں اک ڈمّی ——
فیروی تیرے پنڈے اُتے
ہر موسم دے ون سوّنے لیڑے
لشک مریندیاں لیڑیاں اُتے رنگ بِرنگے بیڑے

مَیں اِک بندہ ——
فیروی میرے پنڈے تائیں
کدی نہ جُڑیاں لیراں
میرا حال فقیراں
میں کیہ دساں ؟
کویں ہنڈائے
ساون ، ہاڑ ، سیالے

لوں لوں اندر دھس گئے میرے
لو واں ، دھپیاں ، پالے

کدی تے ڈولے چڑھدی میری کوئی ریجھ نمانی
تیرے وانگوں شوکیاں دا
میں وی واسی ہوندا
تیرے ورگی، کرماں والی
میں اک ڈتی ہوندا

غزل

سَب نے اپنی ہنجو مالا کلم کلیاں جپنی اے
کندھاں بھانویں سانجھیاں ہوون پیڑتے آپو اپنی اے

اندر باہر خوف دوتی ایس سمے نے دِتے نیں
بُوہے بُوہے بیٹھی ہوئی اک دو مونہی سپنی اے

قُدرت دا وی بندیاں دے نال ماتواں والا لیکھا اے
کُجھڑ چاہڑ کسے نوں چُمناے چِنڈ کسے نوں تھپنی اے

بچپن مُڑ مُڑ چیتے آوندا اے دور کولیاں اَڑیاں دا
منجی پیہی بے دوئی ہووے، بالاں رَتی پینی اے

بیٹھک دے نہ پردے ویکھیں، ویکھ بورچی خانے نوں
کیہڑی ہانڈی اُتے چھوناے کیہڑے گھڑے تے چپنی اے

پکیاں پاکے بہہ نئیں رہنا اِس باگے وِچ لوکاں نے
جس نے آن وِچھائی ایتھے اوڑک چادر تھپنی اے

انور پلے پائیں اپنے ٹھنڈ بیانیاں عملاں دی
بھُل نہ جائیں اک دن دھرتی تانبے وانگوں تپنی اے

غزل

سوہنی صورت والا کوئی گیا اے کول کھلو
سڑک دی اے نی رتیے بتیے کدی نہ ساوی ہو

پیڑ نہ ہووے تے مت اَویں گنڈھے چیر کے رو
ہووے پیٹ پیازی اتھرو آپے پلیندے چو

ڈر لگدا اے باہروں کوئی کنڈی مار نہ جائے
ایہہ گل وکھری اندروں آپوں بوہا لیئے ڈھو

پہلی وے چن وانگوں ساڈا سکھنا ہے کشکول
بول مراداں والیا تاریا کتھے تیری لو

کنڈھیاں تے کیوں ڈر ڈر مریے ، رہیئے ڈانواں ڈول
بیڑی وچ سمندر ستی جو ہوندا اے سو ہو

سچی گل اے او ہو تگڑا ہتھ جدھے وچ ڈانگ
گھر والے سب کلم کلے چور تے لاٹھی دو

باد صبا دے پیریں انور کس پائی زنجیر
اج توڑی تے کیے نہ ڈکی پھلاں دی خوشبو

مزید کتب پڑھنے کے لئے آج ہی وزٹ کریں : www.iqbalkalmati.blogspot.com

اَج تے اوہنے حال مرا کُجھ ایس طرحاں چا پُچھیا
اَکھیاں پلّے ہٹھّین جیہڑے ڈُلھ گئے موتی سارے

مزاح نگار

ہَس ہَس جَرّدے
تتّیاں ریتاں
دھّن مکّی دے دانے

جیوں جیوں
بھانبڑ
مچدا جاوے
بندے جان مکھانے

کیہڑے پاسے جاواں

جیہڑے ویلے گھنٹی میرے
دَروازے دی کھڑکی
اوسے وقت اَلارم والی
گھڑی دھڑا دھڑ دھڑکی
اُتوں ٹی فون مرے دی
نبض اَچانک پھڑکی
اُبھر والے ٹی وی دے وچ
ڈِسکو دی اگ بھڑکی

بس توں فیر جہاز اِک لنگھیا
دِل دی کوٹھی دھڑکی
اُچن چیت اِک ہارن گجیا
ہور اِک بجلی کڑکی
انج بریک کریچی کوئی
ریت رگاں وِچ رڑکی
گھڑے وِچ وی شور شرابا
رولا سڑکو سڑکی

کوکاں مینوں گھیر لیا مَیں کیہڑے پاسے جاواں
انورؔ ایس سمے دے ہتھوں کناں نوں ہتھ لاواں

رکشے والا

(چھیما ڈرائیور اے تے اوہدے نال اوہدا دوست میراں بخش اے
تے تیسرا بندہ اک سواری اے جیہڑی ریل توں اُتری اے۔)

چھیما : رکھو جی اٹیچی کیس، چلیے جی باؤ جی
کیہڑے پاسے جاؤ گے؟ بدامی باغ جانا جے؟
پنڈی وَلوں آئے او؟
اوتھے دی سُناؤ کوئی، ایتھے دی نہ پُچھیا جے
توبہ! توبہ! پرسوں دی
لہور وِچ — اگ پئی وسدی!
گرمی تے بندیاں دی دُھوڑ پئی پیندی

سواری : گرمی تے جُٹ وے دی وٹ کڈھ سُٹدی

چھیما : باؤ جی مَیں گل کراں، بُرا نہ منایا جے
رب خورے ساڈے اُتے کِنّا کو ناراض اے
جامنوں وی ٹُر پئے جے مینہ نئیں وسیا،
کوئی نہ ترونکا لگا جھوں گئیاں مُنجیاں
پانی نوں اُڈیکدیاں سوں گئیاں مُنجیاں

میراں بخش : اساں وی قلندراں نے کھوٹیاں تے پیتیاں
جہیاں جہیاں کیتیاں تے تہیاں تہیاں بیتیاں

چھیما : کیہڑی کیہڑی بھولیے تے کیہڑی نہ بھُر ولیے
کوڈیاں توں کھوٹیاں جے نوٹاں دیاں تھدیاں
چیزاں نوں تے انج جویں اگ لگ گئی اے
بندیاں نوں رب جانے کہی وگ گئی اے
کِسے نوں وی کِسے دا نہ دید نہ لحاظ اے
جیہڑا کیہڑا بولدا اے وکھیوں ای بولدا اے

سواری : جویں کویں ٹیپے جے ڈنگ ایہ ٹپائی جاؤ
ویلے دا ایہ موہرا جویں لنگھدا اے لنگھائی جاؤ

میراں بخش : گنڈھیاں دے حصے دیاں جُتیاں ای کھائی جاؤ

چھیما : سُنیاں جے باؤ جی ایہہ یار دیاں بولیاں
اَج تے ڈریوراں نوں کُھیڑا وی کوئی نئیں
کدی تے جوائیاں نالوں وَدھ سان عزّتاں
کھبے پاسے ٹانگیاں دے نال ذرا ویکھینا
باؤ جی ایہہ اومنی دا حال ذرا ویکھینا
بس وچ بندے جویں کُچّی وچ جامنوں

سواری : ساریاں سواراں دا پسینہ پیا وگدائے
میراں بخش : جامناں وچاریاں نوں لون پیا لگدائے

سواری : توبہ! توبہ!
اج فیر منڈوے تے بھیڑ والی حد مک گئی اے

میراں بخش : بڑا رش لیندی اے پئی
ویکھی آ چکوری چھیمے ؟

چھیما : مَیں تے نئیں ویکھی اَجے
گل کیسے کیتی سی — کہ
نویں تازی گل تے چکوری وچ کوئی نئیں
کہانی کہانی ہیکی جے شٹوری وچ کوئی نئیں

میراں بخش : چُپ کاہنوں کر گیا ایں کوئی گل کر چھیمیا ،

چھیما : ایویں چُپ کیتا ساں ہیں خاص تے کوئی بات نئیں سی
گل سی چکوری دی تے چیتا ذرا آ گیا سی
توے اُتے روٹی کدی چودھویں دا چن سی
کڈھا سوہنا سماں سی او

وَلو وَلی اوس دا خیال مینوں آ جاندائے

میراں بخش : بھائیجان چن کیہڑے گوڈا وی تے لا جاندائے

چھیما : آ گیا جے باؤ جی
بدامی باغ آ گیائے
ہور کوئی نویں تازی میراں بخشا
باؤ جی — مَیں کیہڑے پاسے موڑاں کشا؟

اَمانت

کُڑیئے !

تیرے ماپے گھر دا

ناں ہو جانا ے پیکا

مَری دی برفباری

ویکھی اساں وی مری دی برفباری اوتھے ساعتاں جیہڑیاں گذاریاں نیں
رستے بند بازار اجاڑ سارے کھوبے برف دے کھبیاں لاریاں نیں
کاراں والیاں بچن بچان خاطر بھریاں ڈِگیاں وچ اسواریاں نیں
ڈھکاں ہار دلاے مری وا رنگ چِٹا چیزاں گوریاں ساریاں نیں

اج جاپدائے جویں پہاڑ اُتے بدل کوئی کپاہ دا وسیا اے
ٹھنڈی ٹھار سلیپری سڑک اُتے کوئی تلکیا اے کوئی ہسیا اے
سڑکے جاوندے کسے نوں چھوہر کوئی گولے برف دے مار کے نسیا اے
پھاہ گگی جے کدھرے جیپ کوئی پہیہ کسے ٹرک دا پھسیا اے

رنگ دُھنک تے چھانیا جاوندا نئیں حیران دُھپاں وکھیاں ہالیاں دا
پتا کدھرے کوئی نہ سبز دسے کسے پھل تے پتا نہ لالیاں دا
لدّو برف دے لنگدے نال گھاں میوہ اکو ای ساریاں ڈالیاں دا
اک بالدے ٹونیاں بیٹھ لوکی پانی جم کے رہ گیا اے نالیاں دا

لگی چھت نہ کوئی وی جاپدی اے لگے برف دے ڈھیر چوباریاں تے
ایڈی ٹھنڈ تے پربتی روپ اپنا نظراں جسم نجان نظاریاں تے
ذرا اوس نے دھند دا گھنڈ چایا سورج چمکیا منظراں ساریاں تے
لشکے مری پئی شیش محل وانگوں اکھ ٹھیردی نئیں لشکاریاں تے

غزل

ہووے پئی تقصیر کسے دی دُکھ پیا کوئی جردا اے
بُھل چک ہوندی اکھیاں کولوں دل جرمانے بھردا اے

چین کسے تھاں لین نہ دیوے چنگا چیتر چڑھیا اے
ویہڑے چنگاں ہارن لگدا اے چھانویں جشن بھر دا اے

ملک عدم توں ننگے پنڈے آوندا اے ایس جہانے
بندہ اک کفن دی خاطر کنا پینڈا کردا اے

خبر کوئی اخباراں وچ نئیں اُس دے بارے ویکھی
نئیں معلوم گواندھی میرا جیوندا اے یا مر دا اے

منتیاں میں اخلاص جیہی ہُن سستی چیز نہ کوئی
اوہو کجھ میں لے کے آیا جو کجھ مینوں سر دا اے

انور ایویں چھوہیا اے اپنا قصہ درداں والا
نیند سب نوں مِٹھی لگدی کون ہنگارا بھر دا اے

غزل

صرف اکلاپا نظر آیا اے شیشہ ویکھ کے
میں وی چنگا پرتیاں ڈیرے تے میلہ ویکھ کے

گیند مٹی دا تریڑاں دے حوالے ہو گیا اے
سوچیاں اخبار تے دُنیا دا نقشہ ویکھ کے

مُلک ہوون یا محلّے ماڑیاں کیہ جیونا
شیر ہو جاندے نیں ہمسائے وی لِسا ویکھ کے

ایڈیاں کجھ سوکھیاں وی نئیں مُراداں پانیاں
اوہدے وَلّوں ویکھنا اے آلا دوالا ویکھ کے

میں رہیا انور سدا زخماں تے پردے تاندا
لوک محفلیں بہہ گئے بُلھاں تے ہاسا ویکھ کے

داری دارا۔ دو کنجوس

(بجھیاں لئی)

اپنے بوہے آن اک راتیں —— آکھن لگا دارا
میں ادھ وائیوں پرت کے آیاں —— والیے ڈردا مارا
پھوکاں مار بجھائیں چھیتی —— اس دا لاٹ منارا
دیوا بلدا چھڈ گیا ایں —— بندہ بھلن ہارا
کرماں والیے ویکھیں کدھرے —— تیل نہ سڑ جاوے سارا

داری کہیا وے توں کیوں پایا —— گھاٹا ایڈا بھارا
سکے چھیرے بوٹ گھسائے —— ایہ کیہ کیتوئی کارا

مزید کتب پڑھنے کے لئے آج ہی وزٹ کریں : www.iqbalkalmati.blogspot.com

دارے آکھیا توُں کیہ جاناں ـــــ ایڈا بھولا اے دارا
مینوں کِھتّے دارا کھاندائے ـــــ ایڈا سخت خسارا
کُچھّے مار کے جُتّی کیتائے ـــــ ننگے پَیر گذارا

شُوماں دی اِس جوڑی دا سی ـــــ بوجھ زمیں تے بھارا
ڈاہڈا چنگا کم اک کرگئے ـــــ مَر گئے داری دارا

یومِ آزادی

جے قلم بن جان شاخاں ساریاں رُکھاں دیاں
روشنائی بن جھلاں سارے دریاواں دیاں
کون تفصیلاں لکھے مولا دے احساناں دیاں

ایس پینڈے وچ قلم دے ساہ وی رُکدے جاپدے
ایتھے ٹھاٹھاں مار دے دریا وی سُکدے جاپدے
نعمتاں گنئیے تے مُڑ ہندسے وی مُکدے جاپدے

ساڈے اُتے نعمتاں دی اِنتہا کیتی گئی
ہوگئی منظور جیہڑی وی دُعا کیتی گئی
مملکت دے نال آزادی عطا کیتی گئی

جیہڑی شرمندی بیان اِس فضل دا ہوندا نئیں
شُکر آزادی دا کریئے تے ادا ہوندا نئیں
کوئی تحفہ وی تے آزادی جیہا ہوندا نئیں

ایہ چمن اِک چاننی دے واسطے منگیا گیا
مہکی مہکی زندگی دے واسطے منگیا گیا
لا اِلٰہ دی روشنی دے واسطے منگیا گیا

ایہ امانت اک مُبارک رات وچ سونپی گئی
رحمتاں دی اک بھری برسات وچ سونپی گئی
قدر والی رات دے لمحات وچ سونپی گئی

اِس دا شُکرانہ جے سبھے غفلتاں نوں چھوڑنا
جیہڑا مکھڑے بخشدائے اُس دی طرف مُکھ موڑنا
لا اِلہٰ دے نال وحدتی دا تعلق جوڑنا

پَپُّو یار تنگ نہ کر

پپُّو ساڈُوں تنگ نہ کر تُوں
بڑّے ضروری کم لگّے آں
سوچی پئے آں ہُن کیہ کرئیے

روٹی شوٹی کھا بیٹھے آں
لسی شسی پی بیٹھے آں
حقے دا کش لا بیٹھے آں
پونجھ پانجھ کے اندروں باہروں
بھانڈے وی کھڑکا بیٹھے آں
سوچی پئے آں ہُن کیہ کریئے

ویکھ لیاں نیں سب اخباراں
سبھے ورقے تھل بیٹھے آں
پڑھ بیٹھے آں سارے اکھر
سارے حرف سُنا بیٹھے آں
سوچی پئے آں ہُن کیہ کریئے

کیسے کیسے اسلے بن گئے
وڈے وڈے مسلے بن گئے
وڈے شہر وسا بیٹھے آں
سارا چین گوا بیٹھے آں
سوچی پئے آں ہُن کیہ کریئے

رزق ، سیاست ، عشق ، کویتا
کجھ وی خالص رہن نہ دتا
ساری کھیڈ ونجا بیٹھے آں
دُدھ وچ سرکہ پا بیٹھے آں
سوچی پئے آں ہُن کیہ کریئے

جی کردا سی ووٹاں پاییے
مارشل لا توں جان چھڈاییے
ووٹاں شوٹاں پا بیٹھے آں
ایہ جمہوری رولا رپا
کنے سال ہندا بیٹھے آں
سوچی پئے آں ہن کیہ کریئے

سودا کوئی پجدا ناہیں
کوئی رستا سجھدا ناہیں
رستے دے وچ آ بیٹھے آں
سوچی پئے آں ہن کیہ کریئے

بڑا جھلا اے انور کجھ نہ پچھو
سمندر وچ پیاسے کھوندا اے

واردا تریا

امن والا سلسلہ دُنیا توں مُکی جا رہیاے
بُوڑا سُکھ چَین دی چھاں والا مُکی جا رہیاے
بے دریغ اِک سُور ماگھگھی پھنڈ کی جا رہیاے
داتری دے نال اِک ہتھوڑا وی چُکی جا رہیاے

گیڑدائے تے کھوہ ہمیشہ ظلم والا گیڑدائے
چھیڑدائے تے راگ مِٹھا شانتی دا چھیڑدائے
بولدائے جو کُجھ اوہدے چیتے توں اُکی جا رہیاے
داتری دے نال اِک ہتھوڑا وی چُکی جا رہیاے

توڑدا قانون نوں جھکدا نئیں بھکدا نئیں
اُس جیہا بے درد ہمسایہ وی ہو سکدا نئیں
اپنے ہمسائے نوں جو کُٹی تے ٹُکی جا رہیاے
داتری دے نال اِک ہتھوڑا وی چُکی جا رہیاے

قہر دے لشکراں دیاں آخر کدوں تک چھاونیاں
اِک نہ اِک دن ایہیاں خبراں وی آخر آونیاں
مارنے والا کسے نوں آپ مُکی جا رہیاے
داتری دے نال اِک ہتھوڑا وی چُکی جا رہیاے

۱۹۷۹ء

غزل

چھڈ دلا ایہہ طفل تسلی بھلکے کِنے آؤنا
اگوں تیری مرضی بیبا ساڈا کم سمجھاؤنا

جھلے وا تے پتا نہ لگے کویں دہاڑی لنگھی
گگے دے وچ اوکھا ہوندے جھٹ دا جھٹ لنگھاؤنا

اِجن چیت گلی دے اندر بالاں رولا پایا
اُبھڑ واہے جاگ پیا میں مُکا خواب ڈراؤنا

حشر دہاڑے اکھیاں وچ میں بھر کے لے گیا ہنجو
کوہجی گل سی حسن عالم خالی بھانڈے دا پرتاؤنا

رنگلے رنگلے ریجھ پٹولے آپوں دل وچ جوڑاں
بالک نوں پیا جھڑکاں دیواں ہتھوں چھڈ کھڈاؤنا

اکھیاں کولوں رس کے نیندر انج گئی اے انور
جیویں ایس پروہنے ایتھے مڑ نئیں پھیرا پاؤنا

غزل

پلکاں اُتے اتھرُوواں دے دیوے بالی رکھاں
کجھ تے گھپ ہنیرے اندر چانن لائی رکھاں

مدتاں ہوئیاں مکدا نئیں ایہہ لُک چھپ جانا تیرا
ہور کدوں تک بیبا ہُن میں اکھیاں میٹی رکھاں

بجلی جیہڑی لشک مریندی اسدیاں کیہ تدبیراں
نریاں کنیاں وسن تے میں ہتھ وچ چھتری رکھاں

بخت مرے دی تختی اُتے لکھو لتّی جو چاہو
میں کیہڑا ایں کون کسے دی حرف تے انگلی رکھاں

کوئی بھرم نہ مینوں بھانویں میں مقبول نہ ہوواں
میرے کولوں ہو نئیں سکدا سبھ نوں راضی رکھاں

رہوے خیال ہمیشہ مینوں فکر سخن دے ویلے
خاصاں دی گل کراں میں انور طرز عوامی رکھاں

نئیں ریساں پاکستان دیاں

(انعام یافتہ)

کوئی ریس نہ پاکستان دی ، اِہدی کوئی نہ ہور مثال
ایہ خاص عنایت رَبّ دی' اُہدی رحمت دَم دَم نال

ایہ دَھرتی کرماں والڑی
اہدی ساری چھیب نرالڑی
اہدا وکھرا اے رُوپ جمال
کوئی ریس نہ پاکستان دی ، اِہدی کوئی نہ ہور مثال

ہر بُوٹے پنچھی چہکدے
پئے چیتر وانگوں مہکدے
اِہدے ساون ، ہاڑ ، سیال
کوئی ریس نہ پاکستان دی' اِہدی کوئی نہ ہور مثال

واہ مٹی میرے دیس دی
ہر پیلی جاپے ایس دی
جویں بھریا بھریا تھال
کوئی ریس نہ پاکستان دی' اِہدی کوئی نہ ہور مثال

ہر گلی پتاسے ونڈدا
ایتھے آوے ہاسے ونڈدا
ھر آون والا سال
کوئی ریس نہ پاکستان دی اِہدی کوئی نہ ہور مثال
ایہ خاص عنایت رَبّ دی اُہدی رحمت دَم دَم نال

احمد علی سائیں

احمد علی دا ذکر اذکار کریئے تو ڑے نکلیئے قدرت دے بھار وچوں
ہووے کجھ تے پندا وزن ہولا گھٹے کجھ تے رقم ادھار وچوں
اوہدی طبع دی کونج نہ نکلی اے سخن پروراں دی ساری ڈار وچوں
اوہدے شعر دا روپ جلال وکھرا گھبا رہوے نہ سائیں ہزار وچوں

سائیاں تیرے کلام دی دھم رہسی جدوں تیک جہان آباد رہسی
تیرے حسن خیال دے پنچھیاں نوں وہندا حیرتاں نال شمشاد رہسی
خوف خزاں توں گلشن شعر تیرا وانگوں سرو دے سدا آزاد رہسی
بھل جان گے ہور سواد سارے تیرے سخن دی چاشنی یاد رہسی

کیہڑی رسم چنگی کیہڑی ریت مندی تیری نگہ نے خوب پچھان کیتی
تیرے قلم نے ہوس دے پول کھولے نالے عشق دی رمز بیان کیتی
اکھیں ہائی آ ر رک جگراتیاں دی نیندر مٹھڑی آپ قربان کیتی
کیتے خوشی دے نال قبول صدمے واری دکھاں توں اپنی جان کیتی

کیہے ہووے پاس جواب کتھوں گنبد کول جواب کلام تیرا
دیندے خاص مقام عوام تینوں چرچا خاصاں وچ وی عام تیرا
چسکے لھور، پشور، شیراز والے سارے ذائقے رکھدا اے جام تیرا
جدوں تیک ہے شعر دی لنک باقی، باقی رہوے گا جگ تے نام تیرا

ڈاکٹر فقیر محمد فقیر مرحوم

(بابائے پنجابی)

تیرے وانگوں جیوے تے کوئی اک دیہاڑ نہ کڈھے
کیہڑا اے جیہڑا اپنے غم دی کدی ہواڑ نہ کڈھے

کردی رہی جواناں ورگے اُدم تیری پیری
تیرے وانگ نبھائی کِنھے غیرت نال فقیری

تیری ہر اک گل سی بابا پند نصیحت والی
تیرے اندر دونویں ڈِٹھے عبدالحق تے حالی

میخانے تھرتھلی پائی شعر ترے اصلاحی
پیراں پرنے ساقی ڈھٹھا سر دے بھار صراحی

دامن دے نال اِک مک ہوندی انو جیراں چولی
اوسے طرحاں فقیر محمد تے پنجابی بولی

غزل

ایسے ڈر توں گنگیاں ہویاں خورے کِنیاں چیکاں
کون کچہری پھیرے پائے بھگتے کون تریکاں

اُچیاں کندھاں سُنن نہ دیون اک دوجے دے ہاڑے
محل اساڈے تے کیہ کھٹیا شہر دیاں وسنیکاں

چڑھدے سورج میرے ذمے کِہنی مشقت لائی
شاماں تیک میں اپنا سایہ اپنے نال دھریکاں

ڈُبدا سُورج لاگیاے میَنوں اج وی اُوسے آہرے
نَین وِچھنی نیندر نُوں مَیں ساری رات اُڈیکاں

اَپنیاں ہاواں نال غلافن میری چُپ نُوں لوکی
میرے متّھے لایاں سب نے آپو اَپنیاں چیکاں

کِس دے اَگے گھنے پایا انورؔ اپنا چیتا
لیکے ہوے وَرقے تے پیا مُڑ مُڑ لائے لیکاں

غزل

سجناں ساڈی رسم روایت ساڈا چُپ چُپ رہنا
نئیں تے اساں فقیراں تینوں کیہ کُجھ نئیں سی کہنا

رُکھاں وَلوں ہُن کوئی سدّا آوے یا نہ آوے
دُھپے میں دوپہر گذاری ہُن کیہ چھاویں بہنا

مندا کیتا حال دلے دا تیڈی بے پروائی
اوسے گھر دا ویری ہویوں جیہڑے گھر وِچ رہنا

کِڈا سوہنا درس وفا دا دے گئی اے اِک سوہنی
کچے ہون گھڑے تے ہوون آپوں پکیاں رہنا

اپنیاں اپنیاں اکھیاں دے وچ اپنے اپنے اتھرو
میرے باہجوں پیڑ مری نوں ہور کسے نئیں سہنا

ایہو جیہے لشکیلے موتی کسے کسے نوں جڑدے
دردمنداں نوں ملدا انور اکھیاں دا ایہ گہنا

ساری بدرنگی مری تے رنگ سارا اوس دا
ایسی اُکل نال ظالم تاش ورتاندا رہیا

میرا کیہ قصور اے ؟

ٹاہلی ہیٹھاں مِلنے دا
وعدہ اوہنے کیتا سی
ٹاہلی جتھے دسّی ساسو
اوتھے تے کھجور اے
اِہدے وچ تسی دسو
میرا کیہ قصور اے ؟

۱۴ اگست

سدا چیتے رہیا اوہ جور مینوں
کدے بھُلنا نئیں اوہ دَور مینوں

اوہ گھُمن گھیر ویلا سختیاں دا
سفر لمّا تے کالے پانیاں دا

فرنگی دے ستم دا اوہ زمانہ
وطن اپنا سی اپنا قید خانہ

مری دھرتی تے قبضے سن کسے دے
چمن میرا سی ، میوے سن کسے دے

جدوں پھلیاں تے شاخاں ہوئیاں ہریاں
چنگیراں، جھولیاں چوراں نے بھریاں

وطن وچ ظلمتاں دا اوہ سماں سی
بس اپنے ہتھ دواں دا چاناں سی

بڑا چر جبر دا ایہ بھار ڈھویا
غلامی دا جدوں احساس ہویا

جدوں لگی لگن آزادیاں دی
مری رت وچ پھری رت گرمیاں دی

مرے جذبے انوکھے کار کیتے،
اڈا دتے میں زنجیراں تے پھیتے

لٹیرا سہمیا کھڑکار کولوں،
گئی سانبھی نہ ست سرکار کولوں

خدا دے فضل تھیں مکے پواڑے،
تے آزادی ملی اج دے دہاڑے

ہنیرے تے جے دیوا بالیا سی،
ہنیری نال متھا لا لیا سی

نظر سی آ ملنے تے ویریاں دی
اجے تک لشک پیندی بجلیاں دی

اُنھاں مُڑ جال موڈھے تے دھرے نیں
شکاری اج وی اوسے مارتے نیں

نہ دِل خالص نہ کھریاں نیتاں نیں
فتوراں نال بھریاں نیتاں نیں

اساں توفیق دے اللہ سائیں
بچائیے جھگڑاں توں دیس تائیں

موبائیل ٹیلیفون

(نوھوم اِٹ مے کنسرن)

لبھ کیا جے اوس نوں فون ایسا پوشل تار دی فون دے نال کوئی نہیں
تھّی اج فیر اوس دے نال بولیے اوہدی جیبھ تے کِن دا حال کوئی نہیں

کاہلاں بٹیا، وچ بھسوڑیاں دے نمبر غلط تے غلط ملائی جاندا اے
ویلا وقت وی کوئی نہ ویکھدا جے اُیویں فون تے فون کھڑکائی جاندا اے

کدی وچ وی کھداے نال اہنوں فٹ ہاتھ دے وچ دی لئی پھڑدا اے
کسے ویلے نہ ایس توں وکھ ہووے اہنوں ہاتھ دے وچ وی لئی پھڑدا اے

جدوں رکھدا اے ایس نوں کسے تھاں ویں ہولی ہولی تے بڑا اڈول رکھدا اے
ستا پیا وی لاڈلے بالکے نوں تکیے ہیٹھ تے کن دے کول رکھدا اے

ہیلو ہیلو دی واج دے نال اپنی دوجی کوئی آواز نئیں کسے نوں دیندا
سہمے ہوئے نیں اوس دے بال بچے اچا ساہ نئیں کسے نوں لین دیندا

نمبر کوئی جے ذرا انگیج ملدا اے منتقل دین وچ کدوں ایہہ دیر کردا اے
اک پل دی ڈھل نہ جرن جوگا اوہنوں کٹ کتاریاں فیر کردا اے

فون جدوں دا اوس دے ہتھ آیا اے سدھی تک نئیں کدے وی کھڑی ہوئی
کدی ایس مونڈھے کدی اوس مونڈھے ڈاہڈی وخت نوں دھون پھڑی ہوئی

جیہڑا ایہدیاں کہانیاں سن بہندا اے بیٹھا سیٹ تے اپنی سک جاندا اے
جدھے نال وی رابطہ قیم کردا اے خرچہ اوس نوں وکھرا تھک جاندا اے

غزل

چوکھی رونق ویکھ کے اکھ دائے حال گواچا ہویا

بھیڑ بھڑکے دے وچ جسراں بال گواچا ہویا

نسبت دی خوشبوی والی لیر نہ بھلے مینوں

میلہ لگے یاد پوے رومال گواچا ہویا

کدی نہ دُھاٹے پتر شاخاں نوں مُڑ لگے

کدی نہ سُنیا پرت کے آیا سال گواچا ہویا

مُدتاں توڑی یاد رہے گا چین اساں جو پایا

مُدتاں توڑی رہیا اے ساڈے نال گواچا ہویا

دل دے چورنوں ڈھونڈن چڑھیائے انور نوں کیہ کہیے

میلے دے وچ لبھدا پھردائے مال گواچا ہویا

غزل

جے کر میرے سارے ہنجو مٹیاں خاکاں جو گے

میں وی ہو کے سانبھ لئے نیں کجھ اسماناں جو گے

ایس زمانے ورگا کوئی کال سماں نئیں سُنیا

ٹانویں ٹانویں وی نئیں لبھدے لوک مثالاں جو گے

ایہو ونڈ سراں دی ازلوں جگ تے ہوندی آئی

کجھ تلواراں جو گے ہوندے، کجھ دستاراں جو گے

اکلاپے دی بھٹھی سڑنا بخت نصیبہ ساڈا
ایتھے سارے رونق میلے ہین شریکاں جوگے

جند ترہائی مرجانی اے اینج لگدا اے مینوں
ایتھے سارے شربت حاضر جھماں جُثیاں جوگے

جھلّیا نریاں چیکاں لے کے ضلع کچہری پجلیائیں
پیسے دی کجھ تیرے پلے ہین وکیلاں جوگے

کوئی رمز نہ پلے پیندی اوہدیاں اوہو جانے
دُھپاں ریتاں جوگیاں انور بدّل برفاں جوگے

چیزاں دی اصلیت انور نیڑے ہو کے جاپی
دُوروں وانگ شتوتاں لگیاں مینوں ہریاں مرچاں

www.iqbalkalmati.blogspot.com : مزید کتب پڑھنے کے لئے آج ہی وزٹ کریں

جمعہ بازار

سبزی، مرچ، مسالے سارے جمعہ بزارے ویکھے
کیسے کیسے عجب نظارے جمعہ بزارے ویکھے

سارے بند بزار تے کھُلا ایہ بازار نرالا
مسجد دا ہمسایہ میلہ چوکھی رونق والا
ہُم ہُما کے آیا ایتھے سارا آل دوالا
ابا، چاچا، تایا، پھُپھا، امی، باجی، خالہ
لوک ولیتی دیسی سارے جمعہ بزارے ویکھے
کیسے کیسے عجب نظارے جمعہ بزارے ویکھے

رنگ برنگی کاراں والیاں لگیاں ہویاں پالاں
ہر کوئی ایتھے میرے وانگوں ڈُبا وچ خیالاں
کیہڑی چیز خریداں ایتھوں کیہڑا سودا ٹالاں
اوتھے چوکھا بھیڑ بھڑکا جیہڑی تھاں ویں والاں
مٹی دھوڑ، غُبار، غبارے جمعہ بزارے ویکھے
کیسے کیسے عجب نظارے جمعہ بزارے ویکھے

کیہڑی شے نئیں ویکھی ایتھے ویکھے میں ہدوانے
ایس بزارے وکدے ویکھے اساں مکئی دے دانے
ون سونے ویکھے ایتھے کمبل، لیف، سرہانے
کاراں دے وچ ڈکے ہوئے ڈِٹھے بال ایانے
ہسدے، روندے تے کُرلاندے بال وچارے ویکھے
کیسے کیسے عجب نظارے جمعہ بزارے ویکھے

لنڈے دا سامان خریدن لوکی ڈرُدے ڈرُدے
ہنڈے ورتے کوٹ، سویٹر چُکدے، وہندے دھرُدے
فیشن نویں نبھاون دے پئے سستے چارے کردے
گھر دا پردہ رکھن لئی سپئے لین پُرانے پردے
اوور کوٹ جراباں، شالاں سُودے سارے ویکھے
کیسے کیسے عجب نظارے جمُعہ بزارے ویکھے

نویں نرالی جاپانی جس نے جو آواز لگائی
کھے ملوکاں والا بھائی کشمش وکنے آئی
مونگ پھلی نوں آکھے کوئی پستے دی بھرجائی
گنے ویچن والا کُوکے لٹّ گئی مٹھیائی
بُرفی دی آواز سنی تے شکر پارے ویکھے
کیسے کیسے عجب نظارے جمُعہ بزارے ویکھے

کوئی جُوس اناراں والا نوش پیا فرماندا اے
کوئی مُرغی ذبح کرا کے تھیلے وچ پیا پاندا اے
کوئی گاہک ہزاراں دا قالین خریدی جاندا اے
خالی کھیسے والا کوئی اکھیاں نُوں ترساندا اے
مہاتڑ ساتھی کئی وچارے جمُعہ بزارے ویکھے
کیسے کیسے عجب نظارے جمُعہ بزارے ویکھے

شامیں ستے ویچن لگ پئے سودے ویچن والے
ایہو موقع ویکھ رہے سن کئی خریدن والے
ایدوں بعد ملنگاں وانگوں بیٹھے بیٹھن والے
سودے والی خالی پیٹی بال کے سیکن والے
رات، ہنیرا، بھانبھڑ، تارے جمُعہ بزارے ویکھے
کیسے کیسے عجب نظارے جمُعہ بزارے ویکھے

غزل

یویں اوہنوں تڑھیاں دتیاں کوُچ اساں کر جانائیں
اوہدے شہروں دُوجی تھاں نوں کیہڑے کافر جانائیں

عشق نہ جس دے پلّے اُس نے ہونائیں لیراں لیراں
جس نوں کوئی کجّھ نہ ہووے اس نے کھلر جانائیں

خواباں وِچ وی تکیاں نئیں سن ساڑن والیاں چھانواں
کدی خیال وی آیا نئیں سی دُھپے وی بھُر جانائیں

شاخاں جیہڑے ساوے پتر کجّھڑ چائے ہوئے
پیلی رُت وچ خورے ایہناں کدھر کدھر جانائیں

رونق پچھوں ہونی اے کجھ گوُہڑی ہور اُداسی
میلے نے کجھ ہور وی کلیاں لوکاں نوں کر جانائیں

منزل تے جا اَپڑے انورؔ پے گئے جیہڑے پینڈے
پچھّن والے پچھُدے رہ گئے کتھوں تیکر جانائیں

غزل

وقت مِٹّھے وِچ کُڑتن دا رلا پاندا رہیا
ساویاں مرچاں شتُوتاں سنگ وَرتاندا رہیا

ایہ تے لوکاں صرف لیکھے وے دہاڑے جاناۓ
فایدہ اوہناں نوں کیہ نقصان پہنچاندا رہیا

لاالہ والے نوں لمّیاں چھوہن دی کیہ لوڑ سی
دیو مالا دا پچباری کہانیاں پاندا رہیا

ساری بدرنگی مری تے رنگ سارا اوس دا
ایسی اُنگل نال ظالم تاشش وَرتاندا رہیا

مَیں ساں عرضی والڑا میرا بھلا کیہ زور سی
اوہ سی مرضی والڑا تاخیر فرماندا رہیا

اک کنی انوَر نہ بھُنجے ڈھین دتّی اوس نے
اس طرحاں بندا رہیا بدّل کہ ترساندا رہیا

ایتھے خورے کیہ ہونائے

آہلنیاں دے وچ وچارے
سہمے سہمے پنچھی سارے
بجلی مارے پئی لشکارے
ایتھے خورے کیہ ہونائے

کوئی رات نہ جائے خالی
سُفنے اندر دیّن وخالی
لمی پُوشل والے تارے
ایتھے خورے کیہ ہونائے

www.iqbalkalmati.blogspot.com : مزید کتب پڑھنے کے لئے آج ہی وزٹ کریں

مُتا ، ہوش وگُتا مالی
ٹہنی ٹہنی ، ڈالی ڈالی
ڈھوڈل کاں پیا پُچھاں مارے
ایتھے خورے کیہ ہونائے

لوکاں نوں کیہ ہوندا جاوے
بندے جاون ہول بڈاوے
اک دُوجے تھیں پُچھن سارے
ایتھے خورے کیہ ہونائے

کیہڑی ہونی دے پرچھاویں
انو بہن نہ دین اس تھاویں
ہر کوئی باہر اُڈاری مارے
ایتھے خورے کیہ ہونائے

غزل

کس محتاں نویں اگاں لگیاں
جا کھتے وسیاں بدلیاں

اوتھے جندے ویچن آ گیاں
جس شہر نہ لبھے باریاں

اِک مکھڑا پڑھیا اوس دا
اساں ہور کتاباں چھڈیاں

اسی انور سیندھڑ ہو گئے
مک گئیاں سبھے سختیاں

زرعی بجھارتاں

اوہ اِک اُچا لما گبھرو دُوروں نظریں آوے
اُس دے سر تے پگڑی جس دے شملے ساوے ساوے
اوہدی شکل شباہت وِل ہیں کرناں ہور اشارا
پتلا ورگ تے اُنگل ورگا اس دا پنڈا سارا

ایہ بجھارت جے توں بجھیں تاں ہیں تینوں مناں
لکھ بھلیکھے پا لئو بھاویں بجھ لیا میں گناں

اوسے دی مشہوری اوتھے جیہڑے پنڈوں لنگھاں
اُس دے سِر تے اگ دی کھاری پانی دے وِچ ننگاں
جے نہ آپ بُلائیے اوہنوں کدی نہ مُونہوں بولے
جے بولے تے ہاواں بھر کے اپنے دُکھڑے پھولے
ہور کجھ اس دا پتا نشانی میں نہیں دَساں اُکا
کوئی ہور بجھارت پاؤ بجھ لیا میں حُقہ

کون اوہ بندہ پیاریاں جس نوں دُھپاں نالے کنیاں
کدی اُڈیکے شکر دوپہراں کدی اُڈیکے جھڑیاں
اوہدے مُڑھکے اگے رت دی رانی وی بے رنگی
لکڑ، لوہیا، مٹی، پانی اُس دے ساتھی سنگی

زمیاں دے وچ ڈوہلی جاوے اپنے لہو دی لالی
بجھ لیا اوہ ہیرا بندہ دیس مرے دا ہالی

حشر دہاڑے اکھیاں وچ میں بھر کے لے گیا ہنجو
کوہجی گل سی حسنالم خالی بھانڈے دا پرتاونا

سُک سُک جانائیں

میڈی اِس تنخواہ نمانی
ہفتیوں پہلاں سُک سُک جانائیں

لوڑاں فیر تروڈی بن کے
میرا کھیسہ سُک سُک جانائیں

جی کرنائیں منڈی جائیے
جاندیاں جاندیاں رُک سُک جانائیں

منگنائیں فیر اُدھار کسے توں
فیر نگاہواں جُھک سُک جانائیں

ویلے سر بل دے نئیں سکنے
مُڑ جرمانہ ٹُھک سُک جانائیں

چڑھدیاں نرخاں والیاں چھمکاں
میئوں فیر پھنڈک سُک جانائیں

رکھیاں والا بوٹا میڈا
جھوں شوں جانائیں سُک سُک جانائیں

انور اِس مہنگائی ہتھوں
عشق دی چیتیوں اک سُک جانائیں

بولیاں

بتی سُرخ نہ ہووے ساوی تے سدا تینوں ویکھدا رہواں

میرا لکھاں دا ولدا تکیہ جے ہنجواں دا مل پیندا

تیرا شہر گرنڈاں والا تے سانوں کیہ پچھنا

تیری نظر بلیڈاں ورگی تے سانوں وی ٹریٹ کر لے

چینی پیپسی تے برگر کھانے تے بلّے نی خوراکاں تیریاں

پاتیاں سُرخ پوشاکاں کڑیاں تے سڑوواں نوں اگ لگ گئی

قدرت دا وی بندیاں دے نال ماڑواں والا لیکھا اے
کُجھ چاہڑ کے نوں چُمناۓ چنڈ کسے نوں پھینی اے

وِچارا

پَیر کیوں ٹُردے نیں ؟
سوچی پَے گیا اِک فلسفی
تے ایہو مسئلہ سوچدا
اوہ ٹُردا ٹُردا
بہہ گیٹا
تے
ایسا بیٹھا !
ایسا بیٹھا !
فیر
ٹُرنوں رہ گیا ،

چھوٹا وڈّا

لمّی لمّی، ماڑی ماڑی ماڑیاں دی بھیڑ وی
اک وی وڈیرا ہووے کتناں بھارا ہُندا اے
وڈّی ساری بھیڑی وی تے نکّی جنی جاپدی
نکّا جنّا ہاتھی وی تے وڈّا سارا ہُندا اے

جھولا جیہا

کھوک جے ویلے دے چرخے دی اجے مٹھی جیہی
میریاں کناں دے وچ کجھ بولدائے ہولا جیہا

کوئی ایسی چاپ مینوں نیڑے نیڑے جاپدی
کوئی گُھمّیں وچ جویں لبھدا پھرے دولا جیہا

خوف کس ہونی دا ساہنواں نال نتھی ہوگیاۓ
دل دے وچ پھردا اے پرچھانویں دا اک جھولا جیہا

میں محلّے والیاں دی خیر منگدا جا رہیاں
مینوں لگدا جے گلی وچ فیر کجھ رولا جیہا

گل وچوں گل نکلی

گل سجناں جدوں چل نکلی
تے گل وچوں گل نکلی

گل سچی لگدی کوڑی
گل ٹی۔وی نے سکھائی اکو
گل گل تے وجاؤ تاڑی
تے گل وچوں گل نکلی

ساڈا مبلغ علم انگوٹھا
اساں اگلی صدی دل جانا
ساڈے کنبدے ہتھاں وچ ٹھوٹھا
تے گل وچوں گل نکلی

کھمی کھیڈ بنائی چوراں
اگے دیسی دیسی گڈیاں
پچھے پچھے ولیتی ڈوراں
تے گل وچوں گل نکلی

کوئی وکنے آئی لنگی
پیا پائے گلماں سارا
لک جائے نہ پک نوں کھنگی
تے گل وچوں گل نکلی

کوئی چادر ماری کچھے
ہن ککڑی وی پئی بولے
ہن پوچھے دو ای اچھے
تے گل وچوں گل نکلی

کیوں خلقت آن کھلوتی
بھانویں ہووے ڈاہڈی میلی
ہوندی فیر وی دھوتی دھوتی
تے گل وچوں گل نکلی

ٹھک بیٹھے آں پکی کیہڑی
پڑھ پڑھ کے اساں انگریزی
کر لئی اے ترقی کیہڑی
تے گل وچوں گل نکلی

پھڑ گھتے مرد نمانے
پینو کر دی اے پئی تفتیشاں
رولا پے گیا اے زنانے تھانے
تے گل وچوں گل نکلی

پیا کھاندا اے حلوے کھیراں
انج منگدا اے دُعاواں مُلّاں
جویں کردا اے پیا تقریراں
تے گل وچوں گل نکلی

کوئی دفتر دے وچ موری
جس راہیں راتیں راتیں
کوئی فائل ہُندی چوری
تے گل وچوں گل نکلی

گوری گورا تے نال اِک کُتّا
گل اساں عجائب ویکھی
کُتّا جاگدا تے گورا سُتّا
تے گل وچوں گل نکلی

مُریاد پیا چن ماہی
نک جان سیاپے سارے
نک جائے جے وڈیرا شاہی
تے گل وچوں گل نکلی

مصنف کی دیگر کتب

- میلہ اکھیاں دا (پنجابی کلام)
  (پنجاب رائٹرز گلڈ انعام یافتہ)
- قطعہ کلامی (اردو قطعات)
- فارسی ادب کے چند گوشے (تحقیقی اور تنقیدی مقالات)
- غنچہ پھر لگا کھلنے (اردو طنزیہ مزاحیہ کلام)
- ہُن کیہ کریئے؟ (پنجابی کلام)
  (ہجرہ ایوارڈ یافتہ)
- تقریب (تعارفی مضامین۔ اردو)
- اک دریچہ اک چراغ (سنجیدہ شاعری۔ اردو)
  (نجمی ایوارڈ یافتہ)
- شاخِ تبسّم (مزاحیہ شاعری کا سنجیدہ مطالعہ مع انتخاب کلام)
- میلی میلی دُھوپ (اردو و پنجابی سنجیدہ/مزاحیہ شاعری)
- درپیش (اردو مزاحیہ قطعات، غزلیات اور منظومات)

یہ بڑا ظالم آدمی ہے ... اُڑتی ہوئی آوازوں کو پکڑ لیتا ہے۔ پھر ان آوازوں کو منجمد کر دیتا ہے اور ان منجمد آوازوں کو جب چاہے تیلی دکھا دیتا ہے اور وہ پھر اُڑنے لگتی ہیں لیکن نئے سُروں اور انوکھے رنگوں کے ساتھ ..... تتلیوں کی طرح۔

اس طلسم کار کی کرشمہ سازی کا ایک بھید یہ ہے کہ موضوعات کے چناؤ کے ساتھ ساتھ الفاظ کے خزانوں پر بیٹھے ہوئے سانپوں کو بھی سدھا رکھا ہے اور جب بھی اس کے ابرو میں جنبش ہوتی ہے یہ ناگ شب چراغ اُگل دیتے ہیں جو ہر سخن طراز کے بس کی بات نہیں۔

فارسی، اُردو، پنجابی سب زبانیں انور مسعود کی مادری زبانیں لگتی ہیں چنانچہ جب بھی کوئی موضوع اس کے دامِ خیال کا صید بنتا ہے اس کے لئے الفاظ کا قفسِ رنگ حاضر ہو جاتا ہے۔

ISBN: 9

مزید کتب پڑھنے کے لئے آج ہی وزٹ کریں : www.iqbalkalmati.blogspot.com